
PRIKAZ

VIŠNJA JOSIPOVIĆ
PHONETICS AND PHONOLOGY FOR STUDENTS OF ENGLISH

Zagreb: Targa, 1999.

Mateusz Stanojević
Filozofski fakultet, Zagreb
Hrvatska

Nedavno je izišla iz tiska knjiga *Phonetics and Phonology for Students of English* autorice dr. sc. Višnje Josipović, docentice na Odsjeku za anglistiku Filozofskog fakulteta u Zagrebu. To je, kao što i upućuje naslov, udžbenik fonetike i fonologije za studente engleskog jezika, ali i nešto više. Naime, kako upozorava autorica već u prvim recima Predgovora (Preface, str. 7), riječ *student* u engleskome odnosi se na studente dodiplomskih, ali i poslijediplomskih studija, te osobe koje pomno izučavaju određeno područje. Tako je ova knjiga prvenstveno namijenjena kao uvod u proučavanje fonetike i fonologije studentima prve godine engleskog kojima je materinjski hrvatski, ali će zadovoljiti potrebe i onih drugih, naprednijih *students* engleskog jezika.

Grada je podijeljena u deset poglavlja, od kojih sedam obuhvaća osnovne pojmove nužne u proučavanju fonetike i fonologije, uz posebnu pozornost posvećenu engleskome jeziku. Ostatak knjige bavi se novijim dostignućima na ovome području.

Prva su tri poglavlja opći uvod u fonetiku i fonologiju, pa su pogodna kao dodatna literatura na svim jezičnim grupama, iako je knjiga očito upućena studentima engleskog zbog jezika na kojem je pisana, te zbog grade i primjera. Prvo poglavlje, naslovljeno *Phonetics and Phonology*, upoznaje čitatelje s osnovnim lingvističkim pojmovima: preskriptivnošću i despkriptivnošću, odnosom jezika i govora, razlikom između fonetike i fonologije i dvostrukom artikulacijom. Fonologija je uspoređena s detektivskim poslom, a njezina svrha na sveučilištu, prema autorici, nije puko objašnjenje osnovnih pravila nego i slušanje jezika s lingvističkog stanovišta. Nabranje nekih praktičnih primjena fonetike i fonologije dobri su pedagoški postupci koji stvaraju (ili povećavaju) zanimanje čitatelja za navedena područja.

U sljedećem se poglavlju obrađuje govorni lanac i izvršni govorni organi. Gradivo je jednostavno objašnjeno i zorno prikazano crtežom, te se autorica na njemu nije nepotrebno dugo zadržavala. Nažalost, na shematskom crtežu izgovornih organa na str. 19 (te na istom crtežu koji se pojavljuje u vježbama uz

drugo poglavlje, na str. 24) nedostaju brojevi 9 i 10, koji su opisani u tekstu, a odnose se na meko nepce i resicu. Ovaj se propust lako može ispraviti, i šteta je da se takva greška potkrala u inače pomno uređenoj knjizi.

Treće je poglavlje posvećeno različitim definicijama fonema. Navode se četiri moguće definicije (psihološka, obitelj zvukova koji su u komplementarnoj distribuciji, najmanja jedinica koja može imati razlikovnu ulogu u značenju, te zbroj distinktivnih karakteristika). U objašnjenju se uvode mnogi novi pojmovi bitni za razumijevanje daljnega gradiva (poput alofona, zalihosnosti, slobodne varijacije, binarnosti itd.). Međutim, svi su pojmovi jasno određeni i sustavno prikazani, pa ih je stoga lako naučiti.

Na ovome se mjestu u knjizi autorica usredotočuje na engleski. Najprije je razjašnjena razlika između RP (Received Pronunciation) i drugih izgovora u engleskome. Slijedi opis suglasnika RP, s potrebnim objašnjenjima pojedinih kategorija mjesta i načina tvorbe. Čisti samoglasnici varijante RP i standardnog američkog engleskog (GenAm) smješteni su u skali kardinalnih samoglasnika. Prema istoj skali opisani su i engleski dvoglasni. Ovo je poglavlje dosada najteže jer zahtijeva usvajanje mnogo novih termina te memoriranje velikog broja podataka, koji, unatoč logičnome slijedu, mogu zadavati poteškoće onima koji se s njima prvi put susreću.

Peto poglavlje, *IPA Sounds and Notation*, ovdje može pomoći. Ono se, naime, bavi ponajviše zanimljivostima u svjetskim jezicima, daje primjere glasova koji ne postoje u engleskom, te navodi neke alofonske varijante engleskih glasova. Napor čitanja za detektiva-početnika osjetno je smanjen, a pošto se ovo poglavlje temelji na prethodnom gradivu, ono pomaže i pri pasivnom ponavljanju. Ovdje se još jednom iskazuje autoričina didaktička lukavost.

U poglavlju *Connected Speech* dr. Josipović objašnjava fonetske pojave koje se odnose na povezani govor u engleskome jeziku. To su: redukcija, naglasni uzorci u brzom govoru, asimilacija, sraštanje, vezivanje, junktura i sažimanje. Uz ovo poglavlje posebno dolaze do izražaja dvije bitne karakteristike: prva je grafička uređenost teksta, a druga vježbe za ponavljanje gradiva koje se nalaze na kraju svake cjeline. Tekst je uređen i grafički obrađen na način uzoran za udžbenik. Naime, svi bitni pojmovi koji se prvi put spominju otisnuti su podebljano. Tako su, na primjer, u ovome poglavlju deblje otisnuta imena fonetskih pojava vezanih za brzi govor. Ovo znatno olakšava snalaženje u knjizi. (Ovdje valja pohvaliti i tehničku stranu knjige, koja također ističe njezin udžbenički karakter: knjiga je tiskana na kvalitetnom papiru, uvezana je u trajan tvrdi uvez zaštićen omotom, i opskrbljena je trakom za označavanje mjesta čitanja). Vježbe nakon svakog poglavlja izrazito su korisne, jer se odnos samo na bitne dijelove gradiva te tako umnogome olakšavaju učenje. U šestome poglavlju vježbe uključuju i praktičan rad: transkripciju tekstova s obzirom na novo naučeno gradivo i identifikaciju naučenih pojava u transkribiranome tekstu. Detektivski rad na djelu!

Sedmo poglavlje daje sažet opis akustične fonetike s ilustracijama oscilograma, zvučnog spektra i sonograma engleskih izričaja. Autorica daje i

kratki tečaj čitanja sonograma te navodi neke bitne dijelove za raspoznavanje određenih glasova, ali ujedno ističe da je umijeće čitanja sonograma samo varljivo jednostavno. Međutim, to je ne sprečava da u vježbama uz ovo poglavlje od studenata traži očitavanje nekih sonograma, kao još jedan u nizu holmesovskih fonetskih izazova. Svi grafovi u ovome poglavlju (kao i ostale ilustracije u knjizi) napravljeni su, dakako, pomoću računala. Na kraju, napominje se da u današnje doba postoje programi koji omogućavaju laku izradu ovih grafova, te da je njihova analiza uvelike olakšana sada kada se bilo kojim dijelom izričaja može jednostavno rukovati (izdvojiti ga, ponovno preslušati radi pomnije analize i sl.).

Sljedi poglavlje o generativnoj fonologiji. Na početku autorica tumači teoriju distinktivnih obilježja te navodi pojedina obilježja prema novijoj literaturi, a zatim objašnjava sustav bilježenja pravila. Nadalje, dr. Josipović ulazi u nelinearnu fonologiju te razjašnjava tri sloja koji u njoj funkcioniraju: silabički, melodički i kosturni (*syllabic, melodic i skeletal tier*). Na kraju poglavlja ukratko je spomenuta i leksička fonologija. Ovo je poglavlje teško, jer je grada u njemu, za razliku od prethodne, izrazito apstraktna. Međutim, autorica se nije bavila nezahvalnim pokušajima neprimjerenog pojednostavljivanja, nego je, obrađujući predmet znanstvenim stilom, otvorila široke neistražene horizonte. Nema boljeg poticaja za zainteresirane! A za one s manje entuzijazma, u pomoć priskaču vježbe na kraju poglavlja, koje još jednom jasno stupnjuju gradivo prema važnosti.

Na kraju knjige, kako priliči, nalazi se najteže gradivo. Ono se odnosi na prozodijsku fonologiju, i isprva se bavi slogom. Zatim zalazi u more u hrvatskome (koje nažalost nisu dovoljno razjašnjene), te opis hrvatskog četveronaglasnog sustava pomoću mora. Iako je ovaj dio naveden samo radi ilustracije, upitno je da li je potreban u knjizi koja se bavi engleskom fonologijom. Naime, iako je knjiga i do ovog mjesta bila očito usmjerena prema hrvatskim govornicima, ta je usmjerenost nije sputavala, jer su se objašnjenja vezana za hrvatski mogla biti ilustracije fonoloških ili fonetskih načela na jeziku najbližem autorici. Znanje hrvatskog je u tim ilustracijama bilo od pomoći, ali ne i nužno za njihovo razumijevanje. Ovdje se to pravilo prvi put krši jer si, unatoč analizi na more, čitatelj razliku između npr. *pâs* i *pas* ne može zorno predočiti bez znanja hrvatskog. U nastavku, primjenjuju se podjela sloga na dijelove u razjašnjavanju principa tvorbe dviju jezičnih igara (*ludling*): *Pig Latina* i *Jcpezipika*. Nadalje, autorica govori o području naglasaka te prozodijske hijerarhije i njezinim jedinicama (od fonološke riječi do izričaja). Zatim je obraden ritam te tipološka razlika između naglasnog i slogovnog ritma na primjerima hrvatskog i engleskog. U sljedećem dijelu govori se o intonaciji engleskog jezika, s opisom britanske i američke škole u intonologiji, te se na kraju poglavlja četrnaest strana posvećuje dvotonalnom generativnom modelu, koji je prvi put zacrtala Janet Pierrhumbert 1980. godine u svojoj doktorskoj radnji. Dr. Josipović prvo objašnjava osnovne postavke toga modela, pa ih zatim koristi u analizi hrvatske i engleske intonacije. Iako je analiza intrigantna, u ovako širokom opsegu (posvećeno joj je jednako prostora koliko i prvom i drugom poglavlju zajedno) čini se da joj nije mjesto u ovome dijelu udžbenika. Naime, da bi udžbenik zadržao objektivnost, trebalo bi

jednako detaljno prikazati i druge modele, što bi zahtijevalo zasebanu knjigu. Navođenje prikaza u obliku članka sa zasebnom literaturom u dodatku na kraju knjige jednostavan je konceptijski trik koji bi ovdje mogao biti od pomoći. Tada bi tekst prikaza služio kao primjer znanstvenog rada, i potpuno bi ispunio uvjet nepristranosti i autoričinu trostruku svrhu: metodološku (prikazati znanstveni rad), didaktičku (dati primjer novije fonološke teorije) i znanstvenu (usporediti hrvatski i engleski intonacijski sustav). A da je ovaj dio uistinu namijenjen tek kao primjer, dokazuju nam vježbe na kraju poglavlja, gdje se od 25 zadanih pitanja tek jedno odnosi na dvotonalni generativni model.

Deseto poglavlje, *Recent Trends in Phonological Theory*, nadovezuje se na osmo posvećeno generativnoj fonologiji kronološki (jer je posvećeno "post-SPE phonology" tj. fonologiji nakon knjige "Sound Pattern of English" Chomskog i Hallea) i didaktički (jer još šire otvara prozor neistraženih mogućnosti pred budućim lingvistima). Poglavlje je kratko i ulazi u noviju teoriju tek toliko da zaintrigira čitatelja posebnošću novog pristupa.

Na kraju se nalazi dodatak s uobičajnim popisom ilustracija i tabela, popisom kratica, literaturom (s vrlo korisnim dijelom *Suggested readings* koji sadrži novije udžbenike i referentnu literaturu iz područja fonetike i fonologije) te indeksom pojmova i imena. Zanimljivo je da autorica daje i indeks jezika spomenutih u knjizi (uglavnom korištenih kao oprimjerenje nekih fonoloških pojava), što je dobrodošla dopuna koja će čitateljima zasigurno olakšati snalaženje u knjizi. Nadalje, u dodatku se nalazi i popis glasova prema IPA, te popis riječi koje hrvatski govornici engleskog najčešće krivo izgovaraju, podijeljenih u nekoliko kategorija (npr. riječi s problematičnim pisanjem, vlastita imena, riječi koje stranci obično krivo naglašavaju, strane riječi itd.). U želji da se u knjigu unese i šaljiv ton, autorica je uvrstila i poznatu pjesmu, *A Dreadful Language*, koja sadrži mnoge riječi engleskog jezika koje se, zbog pisanja, često netočno izgovaraju. Ovi su stihovi u stvari vješt pedagoški nastavak prijašnjeg popisa. Svi ovi korisni dodaci naglašavaju dvostruki karakter knjige -- ona je udžbenik (s objašnjenjima primjerenim početnicima u području fonetike i fonologije, kao što je npr. dodatak o krivom izgovoru engleskih riječi) pisan poput znanstvenog rada (literatura, ostali dodaci). Međutim, i ova manira znanstvenog rada, dosljedno provedena kroz čitavu knjigu, ima svoju skrivenu didaktičku vrijednost: kao prvi naučni rad koji će studenti čitati, ona ih uvodi ne samo u vode fonetike i fonologije, već i u znanost uopće. Kako se studenti razvijaju, i ovaj udžbenik raste s njima, da bi na kraju (u posljednja tri poglavlja) dostigao razinu preglednog članka novije fonološke misli.